

на мечка, които той е открил въ вжтрешността на пещерата.

Много по-плодотворни се показаха Дервентскитѣ пещери при Търново. Отъ изкопанитѣ въ тѣхъ богати материали се установява, че тѣ сж служили, най-първо, презъ палеолитния периодъ, като свърталище на пещерната мечка, а после презъ неолитния периодъ, па даже и въ бронзовата възраст, и за жилища на човѣка.

Голѣмата пещера наречена още Духлата, споредъ г. Рафаилъ Поповъ, изследователя на тия пещери, отива навжтре до 80 м.; тя се разклонява следъ 26 м. отъ отвора и лѣвиятъ ѝ ржавъ се раздѣля на два по-малки клона: лѣвиятъ съ юго-източна посока и дѣсниятъ съ юго-западна. При входа на лѣвия ржавъ висятъ дебели сталактити.

Още въ предната часть на пещерата г. Р. Поповъ е можалъ да разпознае въ пещерния материалъ нѣколко ката и главно два: долень или старъ, съставенъ отъ пещерна глина и конгломератъ съ кости отъ *Ursus spelaeus* и горень или младъ, съставенъ отъ сиво-пепелива, червеникава варовита прѣстъ, изпълнена съ кости отъ *Bos*, *Ovis*, *Sus* и други домашни животни. Надъ тѣзи два ката лежи най-младиятъ или съвременниятъ пещерски материалъ (овчи торъ). Подътъ на пещерата на много мѣста е скалистъ или пѣкъ покритъ съ раздробени варовити кжсове, откъртени отъ стенигѣ и тавана на пещерата. Тази е по-главната фауна която Р. Поповъ е изкопалъ презъ 1897, 1899, 1905 год. отъ тая пещера: *Ursus spelaeus* Blum., *Hyaena spelea* Gldf., *Canis vulpes* Lin., *Canis fammiliaris* Fog., *Meles taxus* Bul., *Ovis aries* Lin., *Cervus elaphus fossilis* K. v. M., *Equus caballus* Lin., *Spermophilus citillus* Lin. заедно съ изброенитѣ намѣрени сж още нѣколко кости отъ младъ човѣкъ, разни орждия отъ кремъкъ и други отъ разни камъни, отъ кости и сждове.

Малката или Тонювата пещера, която лежи на нѣколко метра северно отъ голѣмата, има правиленъ сводовъ отворъ до 2,50 м. високъ. Пещерата отива отначало отъ изтокъ къмъ западъ и после завива къмъ югъ. Тя се разклонява следъ 33 м. отъ входа на лѣвъ и дѣсенъ клонъ и е проходима около 75 м. на длъжъ. Въ пещерната глина при началото на лѣвия клонъ изкопано е голѣмо количество кости отъ главата, трупа и краищата на *Ursus spelaeus* Blum., а по-малко отъ